

« zurück blättern vor »

SZNRUR subst. m. (f.), ab 1394; auch *snór*, *snur*, *sznor*, *sznór*, *sznura*. **1**) ‘Menge von gedrehten oder verflochtenen langen Fäden oder Leinen aus Hanf, Leinen o. dgl.; auch Schmuckband, Kette’ – ‘duża ilość skręconych lub splecionych długich nici lub włókien lnu, konopi itp.; też ozdobny łańcuszek’: 1394 MMAe XV 177, STP *Pro snuri super ioppas duas regis*. ○ 1437 StPPP II nr 2700, STP *Que due fibule pendent in sznura gemmata al. pyerlana, pro quibus fibulis et sznura ipse Derlaus hastiludet*. ○ 1534 FalZioł V 26, SPXVI *nicią albo iedwabnem sznurem wwięzać*. ○ 1546 LibMal 116v, SPXVI *sznur yedwabny czarny [...] ukradła*. ○ (1595) 1598 KlonFlis H5, SPXVI *Snadz y po śmierci / iefli nie ofobą Poplynę / tedy ná pápierce w sznurách*. ○ (1618) 1966 Nowy Sowiźrzał, ANTŚOW 369 *Przewlecż przezeń jedwabną jaką grzeczną sznurę*. ○ (1649) 1650 Tward.Wład. 144, L *W Turczech nie ieden bywa sznurem zaciągniony*. ○ (1655) 1980 Tward. Paskw. 17 *Szyja [...] którą [...] Droga sznura perłowa w koło opasała*. ○ 1781–1783 Jak.Art. 3 225, L *Sznury splecione z dwóch lub więcey pofttronków są liny; sznury zaś raz tylko plecione są pofttronki*. ○ (1777–1791) 1903 Staszic Dzień. II 263, DOR *Ulice przedniejsze wszystkie są pod sznur ciągnięne*. ○ 1936 Was.W.Wierzby 34, DOR *W skrzyni leżą kolorowe chusty i sznur czerwonych koralii*. – STP, SPXVI, MAČZ, CN, TR, L, SWIL, SW, DOR. **2**) ‘Richtschnur, mit der Zimmerleute eine gerade Linie markieren’ – ‘cienki powróż używany przez cieślów do wyznaczania linii prostej’: 1415 MMAe XVI nr 36, STP *Eadem robora debet (sc. carpentarius) taliter attenuare securibus in borra, quod duntaxat circa ecclesiam debent disponi secundum snur al. sznurowacz*. ○ 1535 GłabGad Mv, SPXVI *iżby thakowa nauka szła iakoby po sznurze*. ○ 1552 KromRozm II a2v, SPXVI *ták iż każdy nye omylne yako po sznurze prawdy doić może*. ○ 1600 KlonWor 66, SPXVI *Iako drzewo bez sznurá niekiedy vroście / Właśnie iakoby pod sznur / ozdobnie y proście*. ○ 1683–1686 Solsk.G. 30, L *Cieśle zwykli linią prowadzić sznurem w rubryce zmazanym*. ○ [LBel.] 1769–1777 Zab.9,137 Skrzet., L *Ulica szeroka lipkami pod sznór sadzona*. – STP, SPXVI, MAČZ, CN, TR, L, SWIL, SW (mier.), DOR. **3**) ‘Regel, Vorschrift, Grundsatz’ – ‘prawidło, reguła, zasada, przepis’: 1558 Kosz.Lor. 60, L *Gruntownie a ftatecznie, iako po sznurze wypytać się, w iakimby ftanie były rzeczy wszystkie*. ○ 1770 Lach.Kaz. 1 215, L *Bóg chce powodować nas sznurem wiary*. ○ [LBel.] 1801–1805 N.Pam. 23 247, L *Niech on idzie za sznurem, a nie za sznur ciągnie*. – TR (fig.), L, SWIL, SW (stp. przen.). **4**) ‘schmaler Streifen Land, Acker’ – ‘wąski, długi pas gruntu, zagon’: 1563 Radz.Ps. 16 6, L **Sznury mi przypadły na miejscach wesotych, przypadło mi też i dziedzictwo wdzięczne*. ○ 1632 Bibl.Gd., L ○ (1853) 1950–1955

Krasz.Int. 73, DOR *Pożęte kopy na chłopskich sznurach*. o [LBel.] (†1862) 1922 Syrok.Wyb. 137, DOR *Na jego sznurach najlepiej rodzi, jego przekosów niw znosi woda*. – L (allegor.), SW, DOR (daw.). **5** ‘Hutband’ – ‘wstążka przy kapeluszu’: [einzQu.] 1564 MAÇZ 408b *Spira* [..] *Sznur podgárdłek v czapki*. o 1564 MAÇZ 438d *Tæma* [..] *Sznur v czepców*. – MAÇZ, CN, TR, L, SW. **6** ‘Saite’ – ‘struna’: 1564 MAÇZ 52a *Chorda* [..] *Struná / Sznur*. o [LBel.] 1769–1777 Zab.6 372 Nar., L *Ledwo na bardonie srebrnym gładka Pierys zgodne zmaci sznury, strach go doieżdza ponury*. – MAÇZ, L, SWIL, SW. **7** ‘ein Längenmaß’ – ‘powróż mierniczy, określona miara długości, korda’: 1566 GrzepGeom Kv, SPXVI *plác ten / ma Kwadratowych fznurów Sto czterdzieści y cztery*. o 1566 GrzepGeom L4, SPXVI *na szérzą w łan máią być trzy sznury*. o 1600 KlonWor 4, SPXVI *Sztucznie fznurem y prętem morgi pomierzaią*. o (1675) 1679 Haur Ek. 25, L *Sznur albo korda ma w sobie virgas lasek 3, pertyk 6, łokci 45*. o [LBel.] 1786 Zabor. 14, L *Sznur ma prętów 10 czyli /stop geometrycznych 100; łokci 75*. o [arch.] 1882 Kętrz.Ludn. 291, DOR *Granica pierwsza zaczyna się od miejsca nad Wkrą, które leży 60 sznurów poniżej ujścia strumyka*. – SPXVI, CN, TR, L, SWIL, SW (mier.), DOR (hist.). **8** ‘Weichselzopf’ – ‘kołtun’: [hapax] 1635 Petr. Wod. 22, L *Goździec na wierch z włosami przedarłszy się w sznury i kożuby zlepią się*. – L, SWIL, SW. **9** ‘Fortgang, Zug, Lauf’ – ‘ciąg, pasmo, wątek’: (†1662) 1732 Bald.Sen. 20, L *Sznur żywota nadspodzianie iego był przerwany*. o [LBel.] 1775–1806 Teat.43c 48 Wyb., L *W dalszym prawa sznurze, dowiem się*. – L, SWIL (fig.), SW (przen.). **10** ‘(Sonnen-) Strahl’ – ‘promień’: [hapax] 1674 Auszp. 15, L *Stońce swe iuz rozpościera złote sznury*. – L (fig., tr.), SWIL (fig.), SW (przen.). **11** ‘Pferdegesshirr in Gestalt eines breiten Gurtes, der zusammen mit Hilfriemen um die Brust des Pferdes gelegt wird’ – ‘uprząż końska w postaci szerokiego pasa zakładanego wraz z pomocniczymi rzemieniami na pierś konia, szory’: [hapax] (†1696) 1747 Pot.Jow. 184, L *W karecie chodzi koń w pięknym mosiądzowym sznurze*. – L, SWIL, SW (stp.). **12** ‘Reihe’ – ‘szereg’: (1847) 1879 Krasz.Sfinks I 84, DOR *Pejsaż psuły bliskie sznury chat wieśniaczych swą niekształtnością*. o 1950 Zar.Ślad. 25, DOR *Sznury aut ciągnęły ulicami*. – SWIL (myś.), SW (przen. myśl.), DOR (przen.). **13** ‘Floß zum Verschiffen von Holz’ – ‘tratwa do spławu drewna’: [hapax] 1951 Wiedza 800 s.62, DOR *Taflę, tratewki, sznury, pasy i tratwy są prowadzone przez wyszkolonych w swoim zawodzie ludzi, tzw. retmanów*. – nur DOR (flis.). ◊ **Var:** *snór* subst. m., [hapax] 1564 MAÇZ 7c; *snur* subst. m., 1415 MMAe XVI nr 36, STP o [LBel.] 1780 KopcZ Przep II 236, MAY – STP, SPXVI, MAÇZ; *sznor* subst. m., 1568 RejZwierc, SPXVI – SPXVI, TR; *sznór* subst. m., [hapax] 1769–1777 Zab.9, 137 Skrzet., L – L, SWIL (prze.), SW (m.u.); *sznur* subst. m., 1534 FalZioł V 26, SPXVI – STP, SPXVI, MAÇZ, CN, TR, L, SWIL, SW,

DOR; *sznura* subst. f., 1437 StPPP II nr 2700, STP – STP, SPXVI, MAČZ, CN, TR, L, SWIL, SW (gw.), DOR (gw.). ◊ **Etym: 1)** mhd. *snuor* subst. f., ‘Band, Seil; Richtschnur des Zimmermanns; Meßschnur; Verhaltensmaßstab; Saite’, LEX, nur für Inh. 1, 2, 3, 6, 7. **2)** nhd. *Schnur* subst. f., ‘Band zum Zusammenhalten; Band zum Aufreihen (von Perlen o.ä.); Seil zum Messen, zur Bestimmung der geraden Richtung, Richtschnur bei den Zimmerleuten; Maßwerkzeug; Verhaltensmaßstab’, GRI, nur für Inh. 1, 2, 3, 7. ◊ **Komp:** *pólsznur* subst. m., ‘Meßschnur einer bestimmten Länge’, zuerst geb. SW; *sznurotanecznik* subst. m., ‘Seiltänzer’, zuerst geb. TRMOSZCZ. ◊ **Der:** *sznurnik* subst. m., 1425 MMAe VII nr 410, STP, nur für Inh. 1; *snurek* subst. m., 16. Jh. SPXVI, nur für Inh. 1; *snurować* v. imp., ‘etw. mit einer Schnur verbinden’, [hapax] 16. Jh. SPXVI, nur für Inh. 1; *sznurek* subst. m., 16. Jh. SPXVI o 1558 Glicz.Wych. G3b, L, zuerst geb. L, nur für Inh. 1, 2, 7; *sznórzysty* adj., [hapax] (†1611) 1613 Syr.Ziel. 736, L, nur für Inh. 1; *sznorować* v. imp., ‘etw. mit einer Schnur verbinden’, zuerst geb. TR, nur für Inh. 1; *sznurzyć* v. imp., ‘dss.’, 1782 Os.Żel. 84, L, zuerst geb. L, nur für Inh. 1; *sznurowy* adj., (†1861) 1878–1879 Lel.Listy I 351, DOR, zuerst geb. L, nur für Inh. 1; *sznurzysty* adj., zuerst geb. L, nur für Inh. 1; *sznurzec* subst. m., ‘Kieselalgen (Bacillariophyta)’, zuerst geb. SWIL, nur für Inh. 1. ❖ Das Kompositum *sznurotanecznik* (in TROTZ und MOSZCZEŃSKI 1791 s. v. *Leintänzer*) kann eine eigene Lehnübersetzung dieses Wörterbuchs sein, vgl. *powrozobiegun* bei TROTZ s. v. *kordyzant* und das heutige *linoskoczek*.

« zurück blättern vor »